

Stad Gods

Inspiratie van de Augustinessen van Sint-Monica

*Creatie: kunst als
contemplatie*

Uitgever:

Zusters Augustinessen van Sint-Monica
Klooster Casella
Postadres: Waterstraat 2
3511 BW Utrecht
Telefoon klooster Utrecht 030 - 2332541
E-mail administratie:
maandblad@zustersaugustinessen.nl
www.zustersaugustinessen.nl
www.casella.nl

Voor de privacyverklaring van de zusters augustinessen verwijzen we u naar:
www.zustersaugustinessen.nl/privacyverklaring

Doel: Met Stad Gods willen wij mensen betrekken bij wat ons inspireert. Stad Gods wordt gelezen door mensen die ons een warm hart toedragen en/of belangstelling hebben voor de Augustijnse spiritualiteit. Via Stad Gods zijn en blijven zij verbonden met ons en het gedachtegoed van onze gemeenschap.

Hoofd- en eindredactie:

Hoofdredactie: Marie Madeleine Maas
Eindredactie: Emma Overeem-van der Sloot

Ontwerp en beeldredactie:

Tegenwind grafisch ontwerp bureau, Roelant Meijer

Opmaak en druk: De Toekomst Hilversum

Redactiesecretariaat: Evelien Ouwehand

Redactie: Rachelle van Andel, Erik Borgman, Anne Nij Bijvank, Nikki Mousset, Lieke Weima

Aan dit nummer werkten mee: Anja den Bok, Marianne Groen, Marie Hansen-Couturier, Marije Hage, Jaap Meeuwssen, Ingrid van Neer-Bruggink, Mariella Oberndorff, Helene Timmers, Milou de With

Beeld: Rachelle van Andel (p.20), Anja den Bok (p.24), Leonie van Bruggen (p.22), Marianne Groen (p.15), Marije Hage (cover,p.2,16), Roelant Meijer (p.4,8,9,14,23), Willy Osinga (p.11), Nazrina Rodjan (p.19)

Vriend worden en dit blad ontvangen?

Stad Gods verschijnt vijf maal per jaar, in een oplage van 6.000 per editie.
Vrienden van de zusters augustinessen die ondersteunen met minimaal €10,00 per jaar, ontvangen Stad Gods automatisch. Als u dit blad ook wilt gaan lezen, maak genoemd bedrag dan over op NL76 INGB 0003 8244 29 ten name van Administratie tijdschrift Stad Gods Utrecht, onder vermelding van 'Nieuwe lezer', straat + huisnummer, postcode en plaats.

Kunstwerk: Marije Hage (cover, p.2,16)

Liefdevol geordend

Kloosters staan in de belangstelling. Jazeker, ze vergrijzen en regelmatig moeten kloosters sluiten. Maar veel mensen zijn er graag te gast. Vanwege de rust en de stilte die zij er vinden, zeggen ze vaak. Alsof kloosters een verloren geheim bewaren. In een wereld van haast en voortdurend tijdgebrek herinneren kloosters aan de noodzaak anders te leven. Antwoordend op wat zich aandient als betekenisvol, uitdrukking wat van waarde is, gedragen door God die het leven geeft in plaats van steeds maar met grote inspanning zelf het leven te dragen. Kortom, leven geordend door de liefde die je gegeven wordt en de liefde die hierdoor bij je wordt gewekt.

Creatie: kunst als contemplatie

In deze jaargang van Stad Gods onderzoeken we wat we van het kloosterleven kunnen leren voor het alledaagse bestaan. Het kloosterleven is erop gericht de kloosterlingen om te vormen en hen steeds meer te laten worden wat zij ten diepste zijn: mensen van God. Met het oog daarop zijn veel kloosterlingen zelf scheppend bezig: zij schilderen of boetseren, doen aan bloemschikken of zijn de architect van de tuin. Hoe helpt scheppen bij het herschapen worden?

Bij het beeld in dit nummer: Dit keer is het werk van Marije Hage, kunstenaar en predikant, te zien. Zij zoekt woorden en beelden voor de onbegrijpelijkheid en schoonheid van het leven. RM.

In gesprek met Marie-Henriëtte Meijerink

Lieke Weima

Foto: Roelant Meijer

Aan de hand van citaten van Augustinus spreekt Stad Gods dit keer met zuster Marie-Henriëtte Meijerink. Het resultaat is meer een gesprek dan een interview, een gesprek dat zelfs een persoonlijke belijdenis mag worden.

In de oude werfkelder onder het klooster aan de Waterstraat hebben de zusters hun creatieve plek. Naast de wasmachines en de werkbank met gereedschap staan er tafels om aan te beeldhouwen, kaarten te maken, stenen te beschilderen.

Zuster Marie-Henriëtte Meijerink maakt er prachtig houtsnijwerk. Ze leidt me rond in de kelder en laat me alles zien. Menselijke, dierlijke en abstracte figuren staan uitgestald op de kasten langs de muur. We blijven staan bij een Christusbeeldje van gladgeschuurd hout met zachte lijnen. Zijn armen zijn gespreid: een crucifix. 'Soms moet ik heel lang kijken naar een stuk hout voordat ik weet wat het wordt, maar bij deze tak zag ik het meteen toen ik hem in het bos vond. Die kruisvorm, dat moest een crucifix worden. Ik hoefde het alleen nog maar tevoorschijn te snijden.'

Citaat 1: De wereld is een boek. Wie niet reist, leest enkel één bladzijde.

'Als kind was ik al veel in het bos. Ik kom uit een klein dorp: 'Luttenberg' bij Raalte in Overijssel, parel van Salland. We woonden tegen het bos aan. Hutten bouwen, buiten spelen, enzovoort. Vroeger wilde ik vooral spelen en veel sporten. Ook als tiener was ik veel meer van de sport dan van de creativiteit. Ik was bij de handbal, dat was mijn lust en mijn leven. Met pijn in mijn hart heb ik de sport opgegeven en ging ik naar Utrecht voor de opleiding kinderverzorging. Na 1,5 jaar wist ik dat dit mijn plek was. Ik voelde mij hier thuis in een vriendschappelijke sfeer en ging dus al heel jong het klooster in. Als je verder wilt komen, dan moet je keuzes maken.

Doordat ik bij de Augustinessen ben terechtgekomen heb ik leren kijken naar kunst. We gingen als jonge zusters al op reis, naar Frankrijk. Zuster Augustina, die onze congregatie mee heeft opgericht, was ook iemand die graag reisde, en dat heeft ze op ons, zusters, overgedragen. Dan werd je

Bij de Augustinessen heb ik leren kijken naar kunst

meegenomen naar de Notre Dame in Parijs, maar ook naar die hele kleine middeleeuwse romaanse kerkjes, en zo leerde je kijken. Vooral het kleurenspeel raakte me, en de details die anderen me aanwezen. Ik herinner me bijvoorbeeld een muurschildering in een kerkje in Noord-Frankrijk, Jeantes-la-Ville, van de twintigste-eeuwse Limburgse kunstenaar Charles Eyck. Hij schilderde het hele kerkje vol, Jozef en Maria met de ezel onderweg. En als je goed kijkt, zie je dat Jozef de ezel van achteren opduwt. Die ezel schijnt op dat moment niet vooruit te willen. Als je leert dat dat soort details betekenisvol zijn, dan zie je het geheel ook beter, denk ik. Dus ja, kijken moet je wel leren. En als je denkt: nou ja, het zal wel, dan komt er ook geen verwondering bij. En ik weet zeker dat ik dat niet geleerd had als ik niet bij deze congregatie was beland.'

Citaat 2: God geve dat wij, gegrepen door geestelijke schoonheid, alles met liefde onderhouden.

'In onze katholieke kerken is de schoonheid soms heel erg overdadig.

En tegelijkertijd hoeft dat je niet af te leiden van wat er in feite in de kerk gebeurt. Het kan juist ook meewerken om in de sfeer en in verwondering te komen. Soms kun je zelfs iets van eeuwigheidswaarde zien, dat je zegt: dit is geen aards werk meer. Schoonheid kan je hogerop brengen. Dan ga je met andere ogen kijken naar jezelf: hoe ga je die schoonheid in je leven waarmaken? Het moet niet alléén maar een kerk zijn die mooi is. Sommige werkstukken van de mensen zijn wel uit een soort van hoogmoed gekomen, denk ik. Dan kun je het mooi vinden of niet mooi vinden, maar wat doe je ermee? Ik denk dat de protestantse richting toentertijd een reactie was op een overdaad die niet tot de kern kwam. Je moet schoonheid en functionaliteit combineren. Kunst moet schoonheid en eenvoud tegelijkertijd zijn, dan komt het tot zijn recht. Het maken van kunst kan iets van hoogmoed hebben of het kan iets zijn van mijn eigen verwondering bijna. Dat je iets moois maakt wat blijvend kan zijn, waar een ander ook weer van kan genieten.'

Citaat 3: De mensen gaan eropuit om zich te verbazen, maar aan zichzelf gaan ze zonder verbazing voorbij.

'Soms is het kunst, een andere keer zijn het de mensen die je het meest interesseren. Augustinus verwonderde zich al over mensen. Over het geheugen bijvoorbeeld. Hoe kan het, dat je je het ene moment iemand herinnert, en het

Kunst moet schoonheid en eenvoud tegelijk zijn, dan komt het tot zijn recht

volgende moment niet op zijn naam kan komen? En een dag later is het er ineens weer... Waar zit dat geheugen? En wat zit er nog meer verborgen in een mens? Je kunt het bijna niet bevatten. Ik denk daar tegenwoordig misschien vaker over na, nu veel mensen aan dementie lijden. Mensen kunnen niks meer weten en een volgend moment ineens weer helder zijn. Welke radertjes zijn er dan kapot? Dat is heel verdrietig, maar ik verwonder me nu misschien nog wel meer over de mens. Verwondering, dat is een prachtig woord. Ik denk dat het wel iets is van deze tijd, dat mensen vooral anderen en evenementen en vermaak nodig hebben om zich te verbazen. Iedereen heeft overvloed,

maar tegelijk is er een enorme armoede, ook geestelijk. Wij hebben natuurlijk Meisjesstad gehad en zagen heel veel letterlijke armoede. Mensen die niks hadden en op straat stonden. En als je dan ziet, dat je dat alleen maar samen kunt oplossen, dan geeft dat een enorme kracht. Dat je samen erop uitgaat om in de Noordoostpolder aardappelen te halen of in het Westland groente, of naar de veiling in Utrecht. Of dat de bakker hier zegt: kom iedere week maar brood halen. Dat gevoel van het samen mogelijk maken, er voor gaan, dat mis ik nu weleens. Gelukkig is er nog veel te doen, al is dat op een heel andere manier: goed voor elkaar zorgen en de deur open houden voor jonge mensen die nieuwsgierig zijn naar onze manier van leven. Maar wat we toen deden, kan nu niet meer, dat is niet reëel. Ik denk dat jonge mensen zelf weer een doel moeten vinden waarom ze samenkomen, waar ze zich vrij en veilig voelen en kunnen bouwen aan een zinvolle toekomst.'

Onderweg

Briefwisseling tussen
Helene en Mariella

Hoi Mariella,

Vorig jaar was ik bij de expositie van Ai Weiwei in de Kunsthal in Rotterdam. Ai Weiwei is een Chinese kunstenaar en mensenrechtenactivist, die zijn activisme heeft moeten bekopen met de gevangenis. Hij had een soort grote kijkdozen gemaakt van zijn cel. Je zag hoe die ingericht was, maar ook hoe hij behandeld werd: bij alles wat hij deed waren twee gevangenenbewaarders aanwezig. Zelfs als hij op de wc zat of onder de douche stond werd hij door twee mannen aangestaard. Het was ontzettend beklemmend om te zien hoe hij nergens enige vorm van privacy had. Het drukte me met mijn neus op het feit dat er landen zijn waar het gevaarlijk is als je niet in de pas loopt. Waar mensen niet vrij zijn, niet mogen zeggen wat ze denken.

Ik vind het belangrijk dat kunst je aan het denken zet. Aan het denken over de maatschappij, over onze plek in de samenleving, de keuzes die we maken en de keuzes die voor ons gemaakt worden. De gedachten die kunst oproept hoeven van mij echt geen vrome gedachten te zijn, kunst mag van mij echt maatschappijkritisch zijn. De diepere laag die kunst dan krijgt, kan me echt raken.

Ik vind het belangrijk dat kunst je aan het denken zet

Kunst die alleen maar mooi is, vind ik vaak oppervlakkig. Leuk om te zien, maar zodra ik de andere kant op kijk, ben ik het vergeten.

Natuurlijk is het ook fijn om zelf met je handen bezig te zijn en iets moois te maken. Ik ben nu een mooie sjaal aan het breien. Heerlijk om 's avonds op de bank te zitten en mee bezig te zijn. Onder je handen zie je heel langzaam iets moois ontstaan. En intussen kan je lekker je hoofd stilzetten.

En tegelijk, als het om kunst gaat, kan het mij niet maatschappijkritisch genoeg zijn, wil het me echt raken. Zoals de kunstwerken van Ai Weiwei. Wat me op de vraag brengt: heb jij onlangs een kunstwerk gezien dat je bij blijft?

Groet, Helene

Helene Timmers is geassocieerd lid van Casella. Ze werkt bij de provincie Utrecht en doet daarnaast onderzoek naar geestelijke zorg in de laatste levensfase.

Hoi Helene,

Wat een mooie vraag!

Toen je zo beeldend vertelde over het kunstwerk van Ai Weiwei, was het eerste wat bij me opkwam de quote: 'Being creative is not a hobby, it's a way of life'. De maker wil er iets mee uitdrukken om 'de wereld' te laten delen op zijn eigen manier. Hij kan eigenlijk niet anders!

Creativiteit is dan ook een manier van aanwezig zijn. Iedereen heeft bepaalde talenten ontvangen en is min of meer verplicht (aan zichzelf of aan God?) om die te delen. Er spreekt iets van 'samen' uit. Of het nu iets is wat je met je handen maakt, wat er leeft aan muziek of tekst in jou, of je de liefde voor de natuur weet door te geven; alles wat jij bijdraagt, doet ertoe. En dat wij elkaar ontvangen en elkaar weten te waarderen: dat is voor mij leven!

Terug naar je vraag. Toen ik je brief kreeg, was ik net bezig met het voorbereiden van een bijbelmeditatie. Ik was geraakt door een beeld van Soichi Watanabe, gezien bij ArtWay: Het stelt Zacheüs voor, dat bekritiseerde mannetje die als tollenaar geld afperste van de armen, die in de boom zit als Jezus voorbijkomt. Soichi laat zien wat er gebeurt als Jezus

Dat wij elkaar ontvangen en elkaar weten te waarderen: dat is voor mij leven

hem aanspreekt. 'De hoofden van Jezus en Zacheüs corresponderen qua vorm en kleur, wat verbeeldt dat ze diep contact hebben met elkaar. Zacheüs houdt zijn hand boetvaardig op zijn Joodse hart. De ster van zijn hart komt uitvergroet terug in de opengevouwen bloem om hem heen. Door het licht van Jezus bloeit Zacheüs open. Hij komt tot inkeer en leeft.' Ik hoop dat het de groep tijdens de bijbelmeditatie ook mag raken.

Is het toevallig (of niet?): ik brei op dit moment ook een sjaal! Iemand met een creatieve geest bedacht iets voor een groep die hier behoefte aan heeft. Ook ik vind het heerlijk om te doen en ik kan er een ander blij mee maken. Hoe creatief wil je het hebben!

Warme groet! Mariella

Mariella Oberndorff is algemeen overste van de zusters Augustinessen van Sint Monica. Ze woont in klooster Casella.

Iedereen is een kunstenaar

Gastschrijver: Marije Hage

Een tijdje geleden gaf ik cursussen over creativiteit. ‘Ik ben niet zo creatief, hoor’ zeiden de mensen vaak aan het begin. Het tegendeel was altijd waar. Maar de woorden klonken toch. Als een verontschuldiging, bijna. Of misschien uit bescherming, om aan te geven: oordeel niet te hard over wat ik straks laat zien.

De kunstenaar in ons is een kind, zegt Julia Cameron in *The Artist’s Way*, het boek dat ik gebruikte bij die cursussen. Dat kind wil spelen, zich verwonderen, ontdekken, voelen, ruiken, proeven, genieten. Helaas raken we het kind op de weg naar volwassenheid gemakkelijk kwijt. We maken dingen mee waardoor we voorzichter worden. We brandden onze vingers. De volgende keer letten we meer op, zijn we voorzichtiger. We beschermen onszelf door een iets harder pantser aan te trekken. Maar door dat pantser kunnen we ook onszelf soms niet goed meer bereiken. Onze speelsheid raakt opgesloten.

Wat als we stap voor stap terug mogen gaan? Onze onschuld en de speelsheid herontdekken. Je kunt jezelf daarbij helpen door terug te denken aan die kindertijd. Wat waren mijn dromen? Wat vond ik leuk om te doen? Welke veroordelende en kritische stemmen

mag ik loslaten? Met deze vragen zijn we eigenlijk al op reis. We beginnen aan iets.

Eigenlijk is dat al genoeg, zegt Cameron. Want eenmaal op reis, ontstaat de weg. Dan, zal je merken, komen dingen ook naar ons toe. Het lijkt wel een wonder. Je bedenkt dat je eigenlijk wel weer graag eens zou willen schilderen, maar dan wel in een klasje, en ziet die middag een flyer voor een schildercursus. Net als je je droom om een hond te nemen hardop uitspreekt, is er een kennis die zijn hond niet langer in huis kan houden vanwege een onverwachte allergie. Op de dag dat je besluit om eindelijk die lange wandeling naar Santiago te gaan maken, zoekt een vriendin een reismaatje. Ik kan inmiddels vele voorbeelden noemen die mensen mij, verbaasd en dankbaar, toevertrouwen. ‘Je gaat het pas zien als je het doorhebt,’ zei Johan Cruijff ooit. En zo is het.

‘Iedereen is een kunstenaar’, zei de kunstenaar Joseph Beuys en ik geloof dat. Ik geloof dat creativiteit niet onbereikbaar is, niet iets wat alleen weggelegd is voor professionele kunstenaars, maar juist iets is wat heel dichtbij is. In ons dagelijkse leven. Ik geloof dat er in ieder van ons een (levens)kunstenaar zit, en het is aan ons om die kunst te beoefenen. Om plekken te vinden waar we ons kind

De kunstenaar in ons is een kind

kunnen herontdekken. Veilige plekken om te oefenen in spelen, stuntelen, vallen en opstaan. Waar we opnieuw onze onschuld herwinnen en weer enthousiast kunnen raken.

Het is fijn om samen met mensen die reis aan te gaan. Maatjes te zoeken die ook bereid zijn om opnieuw het kind in zichzelf te vinden. Mensen die onze voorzichtige stappen op dat pad met zachtheid tegemoet kunnen treden, zoals een liefdevolle ouder dat doet naar haar kind. Dit is van belang, omdat we soms zelf onze eigen ergste criticus kunnen zijn. We kunnen dan alle aanmoediging gebruiken om telkens weer terug te keren naar het mogen genieten, spelen en oefenen. Dit artikel is daarom ook een uitnodiging. Wellicht heeft het wat stof kunnen blazen van oude dromen? Heeft het de drempel kunnen verlagen naar wat creativiteit kan zijn? Misschien heeft het een verlangen aangewakkerd? Ik hoop het van harte. Het is namelijk ooit te laat. Schrijf wat je wil schrijven, schilder

wat je wil laten zien. Kies nieuwe kleren die je fijn vindt, lees de boeken die je mooi vindt. Ga op ontdekkingsstocht. Dans. Proef nieuwe smaken, wroet met je handen in de aarde. Koop een bos kleurrijke bloemen voor op tafel. Kijk je ogen uit.

Marije Hage is kunstenaar en predikant. Kijk voor informatie over haar werk op haar website www.spiritualdirection.nl

Kloosterpost

Samengesteld door zr. Marie Madeleine Maas en zr. Anne Nij Bijvank

Gast aan tafel

In ons Augustinus-convent gebruiken we de maaltijden samen. Altijd een goed moment om elkaar te ontmoeten. Vaak zijn er gasten aan tafel. Soms van de medebroeders en soms van ons, Casella. Op die manier leren we ook elkaars vrienden kennen. Want vrienden van onze vrienden zijn ook onze vrienden. Door heel gewone vragen te stellen - zoals waar kennen jullie elkaar van? - worden soms dingen gedeeld die iets vertellen over je gezamenlijke geschiedenis. Het helpt om elkaar beter te leren kennen. Wat opvalt is dat de gast soms dingen deelt die ook voor de bevriende personen nieuw zijn. Het kan gebeuren dat het delen je dankbaar maakt. Dat ik van iemands geschiedenis deelgenoot mag worden! Hoe waar is het dan zoals staat in de Hebreeënbrief: Houd de gastvrijheid in ere, want zo hebben sommigen zonder het te weten engelen ontvangen. (MM)

COR UNUM, één van hart

Vanaf het begin van ons klooster hebben jonge meisjes en vrouwen zich bij ons aangesloten om ons te assisteren bij alle werkzaamheden. 'Geef een jaar van je leven' zo klonk de oproep die velen zich zullen herinneren. Regelmatig komen ze nog langs en vaak vertellen ze hoe dat jaar, die paar jaar, hun leven en de keuzes die ze gemaakt hebben, hebben beïnvloed. Er was zelfs een groep die er hun levenswerk van maakte en als niet-zusters een volledige taak hadden bij ons werk. Cor Unum; een groep die niet alleen qua werk, maar ook spiritueel nauw bij ons betrokken was. En deze groep bestaat – in afgeslankte vorm - nog steeds. Allemaal vanuit hun eigen situatie ontmoet de groep elkaar nog geregeld en komt deze minimaal 1x per jaar in het klooster om weer even bij te praten. Wederzijds een goed weerzien! (ANB)

Kloosters en Media

Studenten weten ons in de regel goed te vinden voor een werkstuk, een interview, een studieobject. We doen niet overal aan mee, maar vanochtend bij de koffie hadden we drie enthousiaste studenten van de school voor Journalistiek in Tilburg. Eerder hadden ze al gesproken met een van de zusters, nu wilden ze nog graag wat vragen stellen aan een groepje zusters. We hebben hen uitgenodigd voor de koffie om 10 uur. Na het eerste interview hadden ze hun idee van een suffe, uitgebluste groep al flink bijgesteld en nu waren ze nog heel benieuwd naar verhalen en herinneringen van de zusters. En die zijn er volop. Van verhalen rondom het intreden tot het werken met thuisloze mannen en dakloze vrouwen en kinderen. Het is altijd verrassend om jonge mensen mee te nemen naar een voor hen zo onbekende wereld en voor ons om te horen hoe zij in het leven staan. (ANB)

Anders en vertrouwd

Enige weken geleden hadden we ruimte om even te genieten van ons vakantiehuis in Hilversum. We genieten dan vooral van de stilte... zo stil. We lopen onze geijkte rondjes over het vlonderpad en langs het kerkhof om onze overleden zusters te gedenken. We hadden deze keer de gelegenheid om mee te bidden op zondagavond met De Spil. Eerst een ontmoeting met de andere deelnemers bij een kopje koffie of thee en dan het gebed. Marjoleine ging voor en ze deed dat heel mooi en sereen en nam ons mee in een sfeer van gebed, in de voor ons zo vertrouwde gebedsruimte. Het deed ons goed zo samen te zijn. Het gaat door! Er wordt gebeden, gevierd, gedeeld en veel mensen genieten ervan. Zo ook Ankie die, na een paar dagen Spil, bij ons in de viering in Utrecht kwam. Ze had zoveel over ons gehoord. Ze is pelgrimerend op weg naar Rome. Met de zegen van De Spil en Casella zal het haar goed gaan! (MM)

Kunst en contemplatie in de wereld

Handvaardigheid tot kunst verheffen en tegelijkertijd contemplatief werken... Dat doet mij direct denken aan het project van 'De sjaal van Barmhartigheid' (in de parochie van de Heilige Drie-eenheid geïnitieerd door pastor Marion Korenromp). Hakers of breiers nemen een ontvanger in gedachten, vangen een persoonlijk patroon aan en creëren iets tastbaars. Die sjaal overhandigen ze vervolgens aan de persoon die ze in gedachten hadden gedurende het scheppingsproces.

Zelf ben ik zeker niet gezegend met de handigheid van deze handvaardigheid, maar als je van zulke projecten hoort, is het bijna een gemis. De afgifte van de sjaal is, zo ik begrijp uit verhalen, steeds weer een moment van emotie en verwondering: iemand wordt voor een moment in het Licht van de Eeuwige geplaatst. Veel reacties van ontvangers zijn te vangen als: 'Wie ben ik dat....?'

Ikzelf geniet van kunst in de vorm van kleinkunst, cabaret en popmuziek. Het is mij inmiddels helder dat ik, voor een heldere blik op de wereld, ook de bril van theater en muziek kan gebruiken. Daarom houd ik mijn ogen en oren open voor mooie voorstellingen om mij geregeld onder te dompelen in een andere wereld.

Onderwijl denk ik terug aan mijn bezoek aan het Eschermuseum. Ook daar kwam ik terecht in een andere wereld, waar ik stil werd door kunst. Met name de werken in de serie 'Metamorphose' lieten me versteld staan. De ene vorm vloeit naadloos over in de volgende. En dat brengt me weer bij de schepping waar ook het ene seizoen naadloos overvloeit in het volgende. Ik sta daar niet dagelijks bij stil, maar dat brengt kunst me.

Wat speelt er in De Spil

Marianne Groen is coördinator van De Spil, een oecumenische gemeenschap die al 30 jaar retraites ‘tussen herberg en klooster’ faciliteert. In 2023 begon De Spil een retraitecentrum in Hilversum op de plek die voorheen Casella was.

Kunst als contemplatie

Kunst wordt bij retraites in De Spil op velerlei manieren ingezet. Bij aanvang van een retraite, door het kiezen van een foto die iets zegt over het verlangen waarmee men komt. Die foto blijkt soms richtinggevend voor de retraite te zijn. Soms wordt er bij een kunstwerk gebeden. Een verrijking naast het bidden met De Schrift. Sinds we als Spil-gemeenschap in Hilversum verblijven, kunnen we gebruik maken van een aparte ruimte voor creativiteit, een soort ‘atelier’. Die hebben we in de kelder gerealiseerd. Heerlijk zo’n vaste plek waar allerlei ‘materiaal te vinden is om mee te bidden’. Zo zeggen we dat soms.

Creativiteit helpt bij de reis van hoofd naar hart. In de rust van het [creatief] zijn, worden hoofd, hart en handen verbonden. Een fysieke ruimte is erg prettig, omdat je daar rustig kunt werken zonder dat je materiaal hoeft op te ruimen. Natuurlijk zijn de gasten vrij om op hun eigen kamer of in de huiskamer een plekje te vinden. Ruimte is belangrijk. Ruimte in je hart, ruimte om je heen zodat de inspiratie kan stromen. Gasten laten hun gebedskunstwerk soms ook achter, ter inspiratie voor anderen.

Marianne Groen, Coördinator De Spil
www.retraitecentrum.nl

Een kunstwerk waar we deel van worden

Erik Borgman

Een protestantse collega zei laatst dat de rechtvaardiging voor de reformatie voor hem lag in het ontstaan van de muziek van Bach. Mijn gehechtheid aan de rooms-katholieke kerk hangt direct samen met de liturgie. De liturgie brengt veel kunstvormen samen: muziek, architectuur, schilder- en beeldhouwkunst, naaldkunst in gewaden, woordkunst in teksten, voordrachtskunst en zelfs choreografie in de bewegingen door de ruimte. Tegelijkertijd is de liturgie uiteindelijk een kunstwerk op zichzelf, waar ik al vierend deel van uitmaak. Als het goed is verandert de liturgie mij als deelnemer. Zij plaatst mij in de wereld zoals deze door God bedoeld is. Volgens de Bijbel is alles gemaakt om God lof te brengen en de liturgie neemt alles op in één grote lofzang.

In liefde harmonisch samen

Vaak gebeurt liturgie niet echt. Dan blijft zij een opeenvolging van losse delen. Liederen afgewisseld met gesproken teksten. Ook dat kan nog waardevol zijn. Die ene zin uit de Bijbel die je treft, die ene verrassende gedachte in de preek, ontroering als de betekenis tot je door dringt van de woorden ‘Neemt en eet,

De liturgie verandert mij als deelnemer. Zij plaatst mij in de wereld zoals deze door God bedoeld is

gij allen, want dit is mijn lichaam dat voor u gegeven wordt’. De zegen die je kracht geeft.

Maar de liturgie werkt ten volle als ze helemaal herinnering is en tegelijkertijd helemaal hier en nu. Dan komt alles in het licht te staan van de toekomst. God schiep hemel en aarde en alles wat zij omvatten als uitdrukking van zijn liefde en constateert dat het allemaal ‘zeer goed’ is (Genesis 1,31). In Jezus is God begonnen alles ‘onder één hoofd samen te brengen’ (Efeziërs 1,10), zodat in en door alles de liefde zichtbaar wordt die Hij met zijn leven heeft belichaamd. ‘In zijn licht zien wij licht’ (Psalm 36,10): beschenen door zijn liefde verschijnt

alles als liefdevolle bijdrage aan de bloei en vruchtbaarheid van al het andere. In de geschiedenis waarin ons leven zich afspeelt, is voortdurend sprake van concurrentie en strijd. In de liturgie voegt alles zich echter harmonisch samen. De stemmen van de aanwezigen vormen een koor, verschillende passages uit de Bijbel brengen elkaar tot spreken, brood en wijn worden tekenen van de levende aanwezigheid van God de Vader, Jezus Christus en de Heilige Geest. Het maakt erfahrbaar zo dat God bezig is alles nieuw te maken (Openbaring 21,5) en wij worden in deze vernieuwende kracht opgenomen.

Heel het leven liturgie

Wie wel eens een overweging houdt binnen een liturgische viering, zal net als ik ervaren hebben dat je daarin regelmatig woorden spreekt die je daarbuiten niet zomaar zou zeggen. Je wordt over je eigen grenzen heen geholpen. Dat kunnen ook koorleden en voorgangers voelen, evenals degene die ten dienste van de liturgie een schaal of een beker, een tafel of een waterbekken maakt. Of een kleed of stola naait. Je wordt opgenomen in iets dat groter is dan jij. Wat je doet is niet van jou afkomstig. Het wordt je als genade gegeven. Dankzij de liturgie ervaar ik op mijn beste momenten al mijn werk zo.

Bij het vormen van liturgie word je over je eigen grenzen geholpen

Het gebeurt door mij – en ook echt: ik moet er mijn best voor doen, er hard voor studeren, het zorgvuldig formuleren, het goed en geconcentreerd overbrengen – maar het wordt en is mij mogelijk gemaakt.

In de Nederlandse editie is het niet opgenomen, maar volgens het rooms-katholieke missaal kunnen de gelovigen aan het einde van een eucharistieviering de wereld ingezonden worden met *Ite in pace, glorificando vita vestra Dominum*, dat wil zeggen: ‘Ga in vrede, breng door uw leven eer aan God.’ Zo wordt heel het leven een liturgie die zichtbaar maakt dat de aarde van God is en alles wat daar leeft, de wereld en wie haar bewonen (Psalm 24,1).

Erik Borgman is lekendominicaan en emeritus-hoogleraar theologie. Hij is sinds 1999 vaste medewerker van Stad Gods.

Augustinus

*U bent begonnen mij anders te maken.
En U weet hoever U al met die verandering gekomen bent.
U heeft mij genezen van mijn drang naar
zelfrechtvaardiging en daarna toonde U zich genadig
tegenover al mijn andere gebreken door al mijn
kwalen te helen en mij te bekransen met medelijden en
barmhartigheid en mijn verlangen te verzadigen met
goede gaven.
U hebt mijn hoogmoed klein gekregen door ontzag
voor U en mijn nek gedwee gemaakt voor uw juk.
En nu draag ik dat juk en het is zacht voor mij,
omdat Gij het zó beloofd en zó gemaakt hebt.*

Augustinus, Blijdenissen 10,58

Bidden met je ogen open

Rachelle van Andel

Kijk maar. Wat zie je?

De East Side Gallery in Berlijn is een indrukwekkende openluchtgalerie en het langste nog intacte deel van de Berlijnse Muur.

Deze muur scheidde gedurende drie decennia Oost-Berlijn en de DDR van West-Berlijn.

Het kunstwerk **‘Die Tanzenden’** van kunstenaars Sabine Kunz trok direct mijn aandacht. Terwijl ik door Berlijn fiets, kan ik niet anders dan mijn fiets parkeren en het werk volledig in mij opnemen. De felle kleuren en de licht onheilspellende sfeer raken mij.

Wanneer ik later meer over Kunz opzoek, ontdek ik dat ze met dit werk zowel de vreugde als de dreiging die de val van de Muur met zich meebracht heeft verbeeld. Kunz is zelf geboren in Oost-Duitsland, en weet wat onvrijheid betekent. De dansende figuren in haar kunst breken steen voor steen de Berlijnse Muur af waardoor het zonlicht naar binnen stroomt.

Toch is haar boodschap ook een waarschuwing: vrijheid is kwetsbaar en kan worden misbruikt door opportunisten met holle spierballentaal.

Vrijheid vraagt om verantwoordelijkheid – ook in deze tijd.

Dichter René van Loenen verbeeldt voor mij deze ware vrijheid prachtig in zijn kerklied:

*‘Dat wij onszelf gewonnen geven
Aan het bevrijdende bestaan
Aan wat ons uitdaagt om te leven
Dat wij de stille roep verstaan.’*

*Rachelle van Andel is predikant van Vrijburg Amsterdam.
Voorheen werkte ze als studentepastor in Eindhoven en Maastricht.
Ze liep stage in klooster Casella.*

Ondersteun Villa Vrede

door Jaap Meeuwsen

Hij komt 's ochtends uit de bosjes gekropen, nat, met veel jassen aan en de capuchon ver over zijn grauwe gezicht. Hij is de nacht buiten geweest. De andere jongens hadden hem gezegd dat hij moest vragen of wij hem konden helpen. Hij mag nergens meer naar binnen. Hij is nog geen twintig, smal en klein. De andere jongens kennen hem. Hij moet rustig blijven zeggen ze hem. Hij mag op de bank, ze laten hem. Hij slaapt diep ondanks het gebruikelijke rumoer van de ochtend. Ik bel rond of hij deze nacht ergens binnen mag. Nee. Hij staat in Utrecht bekend als de bonte hond: een onvoorspelbare druktemaker. Misschien heeft hij kans in een andere grote stad. Het is Koud Weer Regeling, er zijn extra plaatsen. Als hij wakker is geef ik hem een treinkaartje en een routebeschrijving naar de opvang in Amsterdam. Nog een beetje groggy geeft hij me per ongeluk als dank een knuffel. Er wordt iets doorbroken. Hij wrijft in zijn ogen. Zie ik nou een traan?

Doneer aan Villa Vrede

Villa Vrede is een inloopen activiteitscentrum in Utrecht voor mensen zonder verblijfspapieren, z.g. ongedocumenteerde mensen. In Nederland zijn duizenden mensen zonder papieren, die veelal een marginaal bestaan hebben. Villa Vrede is een veilige plek, waar ze zichzelf mogen zijn en een zinvolle dagbesteding krijgen. Wij geven Nederlandse les, cursussen en activiteiten. Per jaar ontvangen we zo'n 100 nieuwe bezoekers, uit 24 verschillende landen. Villa Vrede is vijf dagen in de week open.

*Maak uw gift over op:
NL76 INGB 0003824429
ten name van
Zusters Augustinessen
o.v.v. Villa Vrede*

Gevonden voorwerp

Marie Hansen-Couturier

Het gevonden voorwerp van deze maand is, 'De Barmhartige Samaritaan', een schilderij van Harrie Sterk, geschilderd in opdracht van Pater Sebastianus van Nuenen. Zuster Giuseppa Witlox vertelt: 'Harrie Sterk wist wat meeleven betekent als je totaal verlaten bent. Aan den lijve heeft hij dit zelf doorgemaakt. Het schilderij zegt ons telkens weer dat wij allen de opdracht hebben om op onze weg door het leven de mens naast ons te zien en mee te nemen in grote of kleine gebaren. Om in ons leven van alledag hem/haar een plaats te geven, biddend of werkend. Laten we daaraan beginnen: vandaag nog!'

Op de koffie met Anja den Bok

Tekst en foto: Anja den Bok

Dit mooie werk om vrijwilligers te interviewen en fotograferen, doe ik zelf ook als vrijwilliger. Dus ik had er op kunnen wachten. Toch overvalt de vraag mij: of ik in deze column eens iets over mijzelf wil vertellen. Gek, want hoe interview je jezelf? Spannend ook, want de zusters zijn een belangrijk deel van mijn leven.

Als jonge vrouw van negentien ontmoette ik de zusters voor het eerst tijdens een sociaal diaconaal jaar in Sittard. De hulp aan mensen in nood en de onderlinge vriendschap raakten mij zo, dat ik besloot mijn leven met hen te delen als kloosterling. Tien mooie jaren leefden we samen in verbondenheid met God en elkaar.

Ik maakte een nieuwe keuze in mijn leven. Ik trad uit om mij op andere manieren te verbinden met mensen. Als getrouwde vrouw, als moeder, als lid van een kerkgemeenschap, als verpleegkundige, en ook nu als fotograaf en schrijfster voor deze column.

24 De zusters leerden mij wat vriendschap betekent: dat je op je levensweg vol ontmoetingen net als een Emmaüs-ganger met de ander meeloopt en elkaar, zelfs als je levenspad uiteenloopt, kan liefhebben zoals Christus.

